

Susipažinkime su popiežium Benediktu XVI

SAULĖ JAUTOKAITĖ

Lietuviai, gyvenusieji ar keliau po Vokietiją, gerai prisimena provinciją Bavariją, jos pasakišką gamtą, Alpių kalnus, miškais apaugusius slėnius, gėlių daržius, iš gyvenamųjų namų palangių virstančias gėles. Vietame tokiam slėnyje, kur susikerta Vokietijos, Austrijos ir Čekijos sienos, miestelyje Markt-am Inn, gyveno Josef ir Maria Ratzinger su dukra Maria ir sūnumi Georg. 1927 m. balandžio 16 dieną jiems gimė trečias vaikas – berniukas Josef. Šis mažylis gimė Didįjį šeštadienį, naktį. Tėvai naujagimį, po kelių valandų pakrikštijo tą patį rytą su naujai pašventintu vandeniu šv. Velykoms. Vėliau Josef rašė: „Būti pirmam pakrikštytu nauju šventu vandeniu, buvo matyt Apvaizdos aktas. Aš visada buvau dėkingas, kad mano gyvenimas tokiu būdu buvo įtrauktas į Velykų paslaptį“.

Sunku nustatyti Josef tikruosius namus. Jo tėvas buvo policininkas ir aštrus nacių priešininkas, todėl jis nuolat kraustėsi gyventi iš vienos vietos į kitą. Vos gimęs Josef, po dvejų metų šeima persikėlė į Tittmoning miestelį, prie Salzach upės, kurios tiltas skyrė Vokietiją nuo Austrijos. Čia Ponlach slėnyje buvo kopytėlė, į kurią visi trys vaikai su mama eidavo „piligrimines keliones“. Kai Bavarijoje vis labiau pradėjo reikštis nacių veikla, tėvas Josef nutarė pakeisti gyvenvietę. 1932 m. atsikelia į kitą vietą Aschau-am Inn, pasiturinčių ūkininkų miestelį. Vieną dieną į šį mažą Bavarijos miestelį mašina atvažiavo kardinolas Faulhaber. Tada Josef buvo 5 metų. Ne ta mašina jį sužavėjo, bet jam didelį įspūdį padarė kardinolas. Imponuojanti figūra, išpūdingi jo rūbai, ilgas, spalvotas apsiaustas. Tada jis tėvui pasakė, kad jis nebebus dazytoju, bet kardinolu.

Hinderburg perleisus kanclerio postą Hitler, tuoj viešai prasidėjo veikti „Hitlerjungen“ ir „Vokiečių mergaičių lyga“. Šiose organizacijose privalėjo dalyvauti brolis Georg ir sesuo Maria. Tėvui nepatiko nauja valdžia, jis vėl išsikėlė gyventi į kitą vietą – Traunstein. Tėvas nusipirko namą miestelio pakraštyje. Jis stovėjo idiliškoje vietoje: aplink obuolius, vyšnių, kriaušių, slyvų sodai. Slėniai apaugę miškais, darželiai pilni gėlių, atidarius langą galėjai paliesti kalnų viršūnes. Mažasis Josef, sulaukęs 10 m., jau gyveno ketvirtoje vietoje. Traunstein jis vadino savo miestu, nes jame praleido visą savo jaunystę. Čia sesuo Maria lankė vidurinę mokyklą mergaitėms netoli esančiame vienuolyne. Brolis Georg mokėsi gimnazijoje ir vėliau įstojo į mažąją seminariją. O jauniausias Josef įstojo į klasikinių kalbų mokyklą. Čia prasiplėtė Josef intelektualinis akiratis: pradėjo mokytis lotynų ir graikų kalbų, kurios jam labai buvo praverčios studijuojant

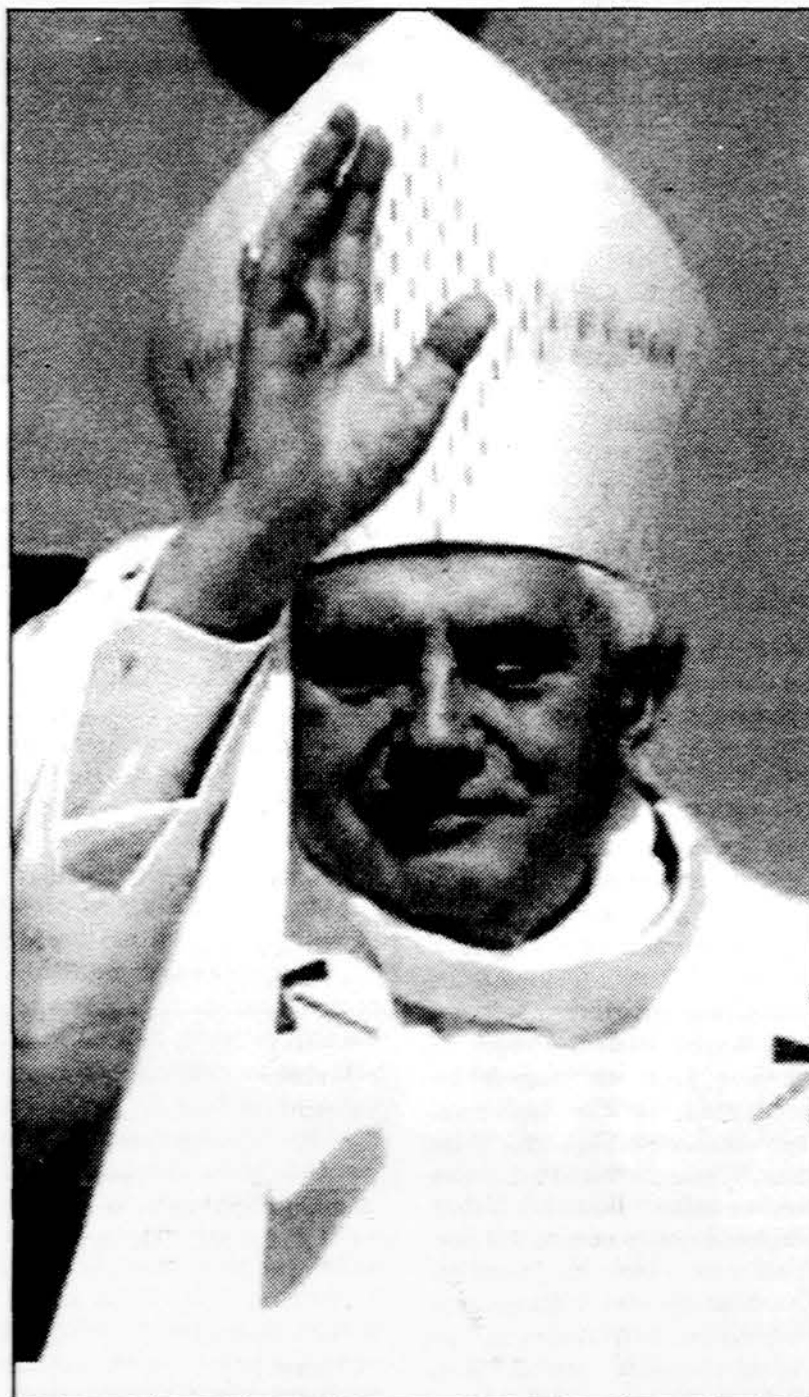
teologiją. Būdamas 12 metų, Josef pasekė savo brolio pėdomis ir įstojo į mažąją seminariją. Jo pažymiai rodo, kad jis buvo labai gabus mokinys. Jis pėstias ejo į mokyklą pusę valandos, todėl turėjo laiko ne tik pasidairyti po gražias apylinkes, bet ir apmąstyti, ką buvo išmokęs.

Josef Ratzinger didelį įspūdį padarė, kai vienuolis Anselm Schott išvertė mišiolą iš lotynų į vokiečių kalbą. Viena buvo suaugusiems, kita pritaikyta vaikams su Mišių tekstais ir paveikslukais su maldelėmis. Jis smulkiai aprašo, kaip dabar galėjo suprasti liturginių apeigų paslaptis: „Neišsemiamos katalikų liturgijos realumas lydi mane per visus gyvenimo tarpsnius, ir taip apie tai nuolat kartosiu“.

Jau 1938 m. pradėjo pastebėti kariuomenės judėjimus. Ne nepajuto, kai vieną dieną pranešė, kad Austrija yra prijungta prie Vokietijos. Dabar visa šeima galėjo laisvai eiti į Salzburg ir lankyti gražias bažnyčias. Kadangi per karą į garsųjį Salzburg muzikos festivalį negalėjo atvažiuoti lankytojai iš kitų kraštų, jie galėjo pigiai nusipirkti bilietus ir klausytis Beethoven 9-tos simfonijos, Mozart Mišias, Regensburg berniukų chorą.

Išsiliepsnojus karui visoje Europoje, broliai Ratzinger sugrįžo į namus. Brolis Georg buvo 17 m., o Josef 14 m. 1942 m. brolių Georg paėmė į kariuomenę „Reichsarbeitsdienst“. Paskirtas signalizacijos korpusui kaip radijo operatorius. Atliekamas pareigas Prancūzijoje, Olandijoje ir Čekoslovakijoje, buvo išsiųstas į Italijos frontą, kur 1944 m. buvo sužeistas. Keista, bet jis buvo atvežtas į Traunstein, į tą pačią seminariją, kuri buvo paversta ligonine. Pasveikęs ir vėl buvo išsiųstas į Italiją. Jaunesnysis brolis Josef toliau studijavo savo pamėgtus literatūros klasikus Goethe, Schiller ir kt.

1943 m. vis pablogėjus vokiečių kariuomenei, pradėjo imti į kariuomenę studentus. Ten pateko ir Josef, paskirtas priešlėktuvinę apsaugą (Flak). Šie studentai-kareiviai netoli Muenchen, Ludwigsfeld turėjo saugoti BMW (Bavarian Motor Works) fabrikus, kur buvo gaminami lėktuvams motorai. Kad nepatektų į SS, Josef pasisakė, jog jis bus kunigas. Nors jį išvadino visokiaisiais piktai žodžiais, tačiau jis džiaugėsi, kad išvengė šios baisios smogikų grupuotės. Jis nutarė pabėgti iš kariuomenės ir eiti namo, nors žinojo, jeigu pagautų, būtų mirties bausmė. Beidamas sutiko du kareivius sargybinius, bet jie pamatė, kad jo ranka perrišta, pasakė, kad gali eiti, nes yra sužeistas. Baidantis karui, studentai, aprenkti kariška uniforma, turėjo

Josef Ratzinger, išrinktas popiežiumi ir pasirinkęs Benedikto XVI vardą.

žygiuoti po Traunstein ir dainuoti vokiškas kariškas dainas, įrodyti gyventojams, kad Hitler dar turi jaunų kareivių.

Pagaliau atėjo amerikiečiai. Nors Ratzinger namas buvo nelabai įspūdingas, tačiau jame įsikūrė savo būstinė. Amerikiečiai Josef atpažino kaip kareivį, liepė apsilikti uniformą, iškelti rankas ir išsiviečius kartu su karo belaisviais. Josef rašė, kad amerikiečiai fotografavo jauniausius ir kareivius, matyt norėjo parvežti namo parodyti, kokią nugalėjo kariuomenę. Didelę virtinę belaisvių nuvedė į laukus netoli Ulm miesto. Visi belaisviai miegojo lauke. Valgyti duodavo sriubos su duonos gabaleliu per dieną. „Priešais mus, horizonte iškilė majestotiškos Ulm katedros kontūrai. Diena iš dienos matant šį vaizdą, man buvo paguoda, skelbianti nesunaikinamą žmonijos tikėjimą“. Taip vėliau mąstė savo prisiminimuose Josef Ratzinger.

1945 m. birželio 19 d. Josef, perėjęs įvairias inspekcijas ir apklausas, buvo paleistas. Amerikiečiai visus buvusius belaisvius nuvežė į Muenchen, o iš ten, kaip kas sugebėjo, taip turėjo sugrįžti namo. Sugrįžus namo, tėvai, sesuo ir brolis vėl buvo laimingi, nes visa šeima labai glaudžiai sugyveno. Bet dar truko brolio Georg. Liepos mėnesį ir jis sugrįžo sveikas, nudegusių veidu Italijos saulėje. Iš to džiaugsmo Georg sėdo prie pianino, paskambino ir visa šeima sugiedojo „Grosser Gott, wir loben dich“. (Didysis Dieve, mes garbinam tave).

primicijoms ir pirmoms Mišioms. Jo brolis taip pat studijavo toje pačioje seminarijoje, galėjo padėti kaip kunigui, o sesuo perrašydavo jo rašomą teologines tezes rankraštį. Baigęs rašyti egzaminą tezę, išlaikęs žodinį ir rašytinį egzaminą, jis atsikvėpė: „Buvau labai laimingas, kai pagaliau buvau laisvas nuo tokio sunkaus uždavinio ir dabar galėsiu visiškai atsiduoti pasiruošimui, dideliu žingsniu – kunigo primicijoms“. 1951 m. birželio 29 d., per šventųjų Petro ir Povilo šventę, kardinolas Faulhaber Freising katedroje suteikė šventinimus abiem broliams Georg ir Josef. „Mūsų buvo per 40 diakonų. Šią šiltą vasaros dieną prisimenu kaip mano gyvenimo svarbiausią įvyki, kai atsakiau Adsum (esu čia). Mes neturime būti prietaringi, bet tuo momentu, kai arkivyskupas uždėjo rankas ant manęs, mažas paukščiukas – galbūt vieversys – atsikrdo nuo katedros didžiojo altoriaus ir sučiulbėjo trumpą, linksmą dainelę. Ir aš negalėjau nematyti, kad tai patvirtinimas iš aukščiau, lyg girdėjau žodžius: „Viskas gerai, tu eini teisingu keliu“.

Kun. Josef Ratzinger pastoracinį darbą pradėjo dirbti Šventčiausio Kraujo parapijoje Muenchen. Jo pareigos buvo kaip visų vikarų: vaikus mokytį katekizmo, atnašauti šv. Mišias, sakyti pamokslus, krikštinti naujagimius, sutuokti jaunavedžius, klausyti išpažinčių, palaidoti mirusiuosius.

1952 m. kun. Ratzinger paskirtas dėstyti paskutiniųjų metų seminaristams. Kartu jis turėjo paruošti habilitacijos darbą doktoratui. 1953 m. liepos mėn. jam buvo pasiūlyta parašyti kitą mokslinį veikalą apie šv. Boneventūrą. Apgynęs habilitacijos doktoratą iš viduramžių laikų apie šv. Boneventūrą teologinę istoriją, gavo teisę dėstyti universitete. Dabar kun. dr. Josef Ratzinger tapo Freising filosofijos ir teologijos profesoriumi. Brolis kun. Georg, baigęs Muenchen muzikos kolegiją, kartu dirbo pastoracinį darbą ir vadovavo bažnyčios chorui. Broliai pasikvietė ir tėvus, kad visi gyventų kartu. Vėliau atvyko ir sesuo Maria.

1957 m. profesorius Ratzinger pakviestas į Bonn universitetą dėstyti teologiją. Šis miestas per karą taip pat buvo sužalotas, dar buvo matomos neužgyjusios karo žaizdos. Tiktai Hofgarten parkas buvo pilnas pavasario grožio. Josef gyvenimą Bonn sudrumstė tais patiais metais tėvo mirtis. Jis labai išgyveno, nes nuo pat vaikystės labai artimai su tėvu bendravo.

Muenchen kardinolas Wendel, išklašęs ne vieną Ratzinger paskaitą teologijos klausimais, supažindino su Koeln kardinolu Frings, kuris ruošėsi važiuoti į Vatikaną Antrąjį Susirinkimą. Šis kardinolas pasikvietė ir kun. Ratzinger kartu su juo važiuoti į Romą. Antrajame Vatikanų susirinkime (1962–1965) kun. Ratzinger pasirodė kaip teologijos

žinovas, kuriam reikėjo apginti liberalių teologų puolimą prieš Katalikų Bažnyčią.

1963 m. profesorius Ratzinger kviečia Muenster universitetą. Jis pasiūlymą priima, nes čia geresnės asmeninės ir materialinės sąlygos. Kolegos ir studentai šiltai jį priėmė. Bet tais pačiais metais kita žaizda palietė jo gyvenimą. Doktorai pripažino, kad jų mama serga skrandžio vėžiu, ir tais pačiais metais ji miršta. Sūnus vis prisimena tėvų nepaprastą religingumą, tikėjimą, kurie, vaikus išleisdami į mokyklą, palaimindavo kryželiu ant kaktos, lūpų ir krūtinės. Tai reiškė, kad Ratzinger šeimos Traunstein idilinis gyvenimas pasibaigė visam laikui. Brolis Georg gavo choro vadovo postą garsioje Regensburg Domspatzen. Vatikanų Susirinkimas tebesitęsė ir Josef važinėjo iš Muenster į Romą. Kai Tuebingen universitetas Josef pasiūlė vadovauti teologijos fakultetui, jis pasiūlymą priėmė, nes sutrumpino kelią į Romą. Nors šiame universitete jis susipažino su daug garsių ano meto teologų, tačiau pradėjo įžiūrėti, kad jų dauguma yra kairiosios pakraipios. 1960 m. dešimt-

metis buvo sumaišties metai. Šiame universitete pradėjo skverbtis marksistinė ideologija, norinti išmesti Dievą. Kaip atsaką teologas Ratzinger parašė knygą *Įvadas į krikščionybę* (1967), kuri buvo išversta į kitas kalbas ir buvo greitai išpirkta. Vėliau išleista antra laida, kuri tebėra skaitoma šiandien.

Kai Regensburg mieste įsisteigė universitetas, Ratzinger buvo pasiūlyta katedros vedėjo vieta, bet jis to posto atsisakė. Kai gavo antrą pakvietimą – sutiko. Jis norėjo ramiai profesoriauti ir gyventi vienoje vietoje, nes jo brolis jau gyveno Regensburg. Josef pasistatė kuklų namą, darželyje prisodinod rožių ir pastatė dvi statulas: vieną, šv. Mergelės Marijos ir kitą, savo mėgstamiausio gyvuliuko – katės. Pagaliau visi kartu – jis, brolis ir sesuo gyvens nuolatos vienoje vietoje.

Bet vėl teologo Ratzinger gyvenimo kelias jį vedė prieš jo norus. 1976 m. staiga mirė Muenchen arkivyskupas. Apaštalinis nuncijus, apsilankęs

Nuketla į 2 psl.

Josef Ratzinger, 5 metų amžiaus, pakeliui į mokyklą.

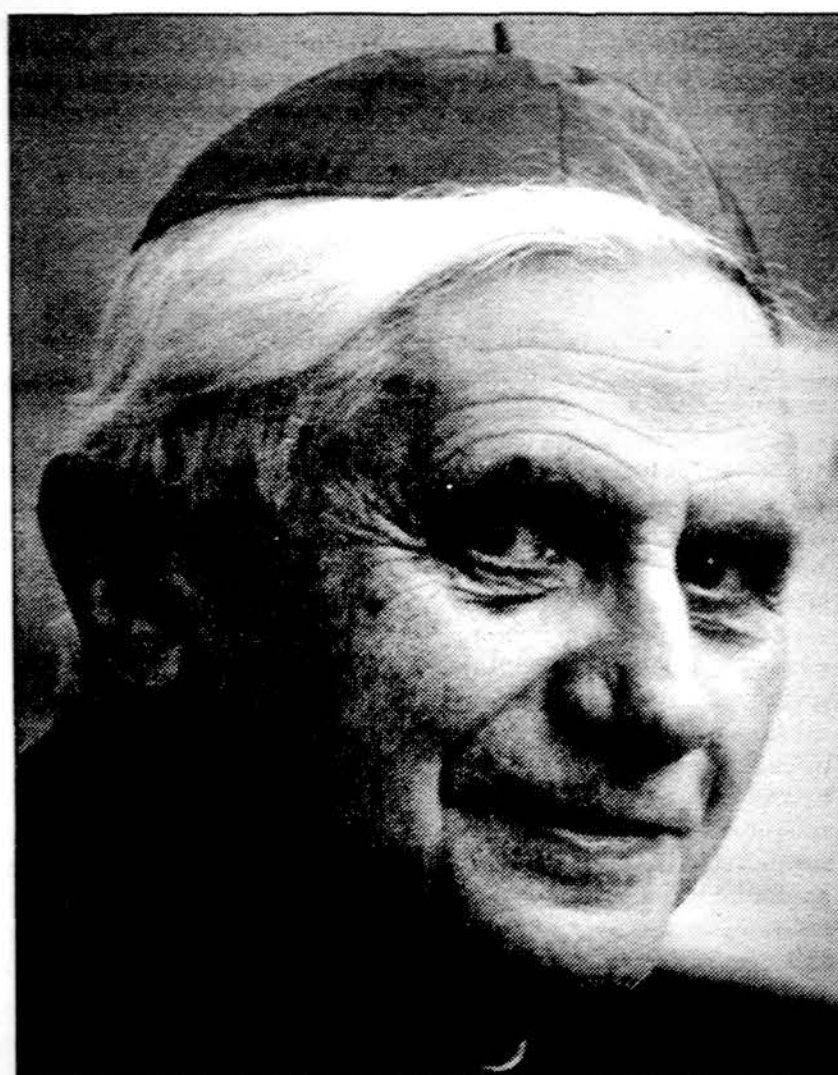
ŠIO ŠEŠTADIENIO PRIEDO PUSLAPIUOSE

Susipažinkime su popiežium Benediktu XVI

XIII Mokslo ir kūrybos simpoziumas
Mes – Amerikos lietuviai

Susipažinkime

Atkelta iš 1 psl.

Kardinolas Josef Ratzinger.

Regensburg, išeidamas išpraudė jam laisvą ir rankas ir liepė jį persikelti namuose. Popiežius Paulius VI, dar būdamas kardinolu, pastebėjęs jo išmintį teologijoje, paskiria Ratzinger Muenchen ir Freising vyskupu. Iš karto jis to paskyrimo atsisakė. Bet kai gavo antrą laišką, turėjo priimti. 1977 m. per Sekmines Muenchen katedroje, pripildytoje maldininkų, jis buvo išventintas vyskupu. Jo paties žodžiais: „Kai tiek daug žmonių džiaugsmingai pasitinka nežinomą žmogų, aš pajautau ne savo asmenybę, bet tai, kas yra Sakramentas. Mane sveikino kaip vyskupą, Kristaus Paslapties liudininką“. Jis nustebo po mėnesio gavęs laišką iš Vatikano atvykti ir gauti kardinolo kepurę. Kardinolas Ratzinger bendravimas su Pauliumi VI buvo trumpas, nes šis po metų mirė. Išrinkus Albino Luciani popiežiumi – Jonu Pauliumi I, Ratzinger išvyko į Šiaurės ir Pietų Ameriką. Svečiuodamasis Ekvadore, sužinojo, kad staiga mirė Jonas Paulius I, išskubėjo atgal į Romą, į naujus popiežiaus rinkimus.

Popiežiaus Jonas Paulius II savo knygoje *Rise, Let Us Be On Our Way*, rašė kaip per II Vatikano Susirinkimą pastebėjo jauną, iš Vokietijos atvykusį, teologijos kunigą Josef Ratzinger, pasireiškusių dideliu intelektu ir išvalga tikėjimo tiesose, mokantį lotynų, italų, anglų, prancūzų, ispanų kalbas. Tapęs popiežiumi, jis jauną, 50 metų kardinolą Ratzinger, kviečia atvykti į Vatikaną ir užimti Tikėjimo Doktrinos kongregacijos prefekto vietą. Bet vokiečių kardinolas mandagiai atsisakė, motyvuodamas tuo, jog nori ilgiau vadovauti Muenchen vyskupijai.

Kai Jonas Paulius II po peršavimo ir ilgos ligos sugrįžo į darbą, jis vėl kvietė Ratzinger atvykti į Vatikaną ir užimti tą patį postą. Kardinolui nebuvo patogu atsakyti, gavus antrą pakvietimą per dvejus metus. 1981 m. lapkričio mėn. Ratzinger išvyksta į Romą. Dabar jis yra popiežiaus dešinioji ranka, turinti apsaugoti ir apginti Bažnyčios dogmines tiesas nuo visų klaidų bei nukrypimų.

Nuo jaunų dienų Josef Ratzinger buvo privatus žmogus. Švelnaus būdo, užduras, nemėgstantis viešumos, kantriai išklausančias kitų nuomones, tik tada einantis į diskusijas. Todėl visų nuostebimui, 1982 m. jis sukviečia spaudos konferenciją, kurioje žurnalistas galės laisvai jį klausyti bet kokia tema. Tai buvo pirmas toks įvykis Vatikano kurijoje. Kardinolas Ratzinger net sutiko duoti ilgą pasikalbėjimą žurnalistui ir rašytojui Vittorio Messori. Iš šio ilgo pasikalbėjimo išėjo visa knyga pavadinama *The Ratzinger Report*, kuri susilaukė tarptautinio pasisekimo. Šios knygos autorius Messori rašė: „Jis buvo kunigas su rimta vėide išraiška, aristokratiškų manierų, nors kilęs iš žemesnės-vidurinės klasės. Plaukai balti, neaukšto ūgio“. Šios knygos pasirodymas susilaukė sumaišties, ypač tarp liberaliosios pakraipos teologų ir filosofų. Bet Ratzinger niekam nenusileido. Del dogminės teologijos, jis yra labai griežtas, neinais į jokius kompromisus ir pataikavimus.

Kardinolas Ratzinger negyveno pačiame Vatikane, bet Romoje. Nuo pat jaunų dienų jis labai gražiai sugyveno su seseria Maria, todėl pasikvietė ją į Romą gyventi ir jam sekretoriauti. Ji mirė 1991 m. Liko tik brolis prelatas Georg, gyvenantis Regensburg.

Kardinolas Ratzinger, suėjęs 75 m. pagal įstatymą, galėjo atsistatydinti iš einamųjų pareigų. Jis labai norėjo grįžti į savo numylėtą Bavariją ir praleisti likusius gyvenimo metus atsidėjęs skaitymui ir rašymui. Kai jis užsimindavo popiežiui apie tai, Jonas Paulius II atsakydavo: „Apie tai pakalbėsimė kitą kartą“. Po kelių tokių atsakymų, Ratzinger daugiau nebedrįso klausyti, matydamas, kad pats popiežius būdamas tokios silpnos sveikatos, eina visas savo pareigas. Ir taip kardinolas Ratzinger gyvenamas Romoje 23 m. glaudžiai dirbo ir bendravo su Jonu Pauliu II. Kiekvieną penktadienio vakarą kardinolas Ratzinger nuedavo pas popiežių ir diskutuodavo visos savaitės aktualijas. Mirus po-

piežiui Jonui Pauliui II, Ratzinger visam laikui pasiliko Romoje. Dabar jam teko visos pareigos, kaip kardinolų dekanui, atlikti laidotuvių apeigas. Po laidotuvių įvyko konklava, naujo popiežiaus rinkimai.

Jis nesiekė savo naujos tarnybos. Kai pasidarė aišku, jog rinkimai krypta jo pusėn, jis meldėsi, kad tai neįvyktų, nes tikrai manė, kad jo gyvenimo darbas jau yra pabaigtas. Šį momentą jį padarino raštiška kito kardinolo žinia. Joje jam buvo primintas Jono Pauliaus II, neatsisakiusio atsileipti į Viešpaties kvietimą, pavyzdys, o jis pats raginamas paklusti, jei bus išrinktas. Tai įkvėpė drąsos ir galiausiai jis pasakė „taip“.

Pirmą kartą pristatytas susirinkusiai gausiai miniai Sv. Petro aikštelėje, naujo popiežiaus Benedikto XVI žodis buvo trumpas: „Branieji broliai ir seserys, po didžiojo popiežiaus Jono Pauliaus II, kardinolai mane išrinko, paprastą ir nuolankų darbininką Viešpaties vynuogynė“.

Šio popiežiaus pirmoji audiencija įvyko Pauliaus VI saleje (kurioje telpa 6 tūkstančiai piligrimų) su atvykusiais maldininkais iš Bavarijos. Jis pavėlavo atvykti. Pasiteisindamas sakė: „Nors vokiečiai yra pasižymėję punktualumu, bet atleiskit man, nes po 23 m. Romoje aš suitačiau, bet širdyje tebesu bavaras“. Jo brolis prelatas Georg buvo labai nelaimingas, kai sužinojo, kad Josef išrinko popiežiumi. Kiekvienais metais juodu kartu praleisdavo atostogas, kartu keliaudavo, o dabar pasikeitė abiejų gyvenimai.

Kiekvieną trečiadienį Šv. Petro aikštelėje arba Pauliaus VI saleje vyksta piligrimų audienčių su popiežiumi. Jam pristatomos skirtingos grupės iš įvairių kraštų. Benediktas XVI stengiasi atvykusius pasveikinti jų gimtąja kalba. Kartą sveikino lietuviškai. Po to dar pridėjo – tai bent turėjo būti lietuviškai...

Nors popiežius Benediktas XVI yra parašęs apie 30 knygų įvairiomis temomis, tačiau ir dabar, išvažiuavęs į šiaurinę Italiją atostogoms, vėl rašo, tik nežinia, ar tai bus jo enciklika, ar nauja knyga. Nors dabartinis popiežius Benediktas XVI daug studijavo ir rašė, tačiau jo neatitraukė ir nuo kitų pomėgių. Jis mėgsta klasikinę muziką, ypač Mozart, teigdamas, kad jo muzika pasiekia sielą, nes ji yra šviesi ir kartu gili. Menas kartu su mokslu yra didžiausias Dievo dovanos žmogui. Pats būdamas geras pianistas, po išrinkimo popiežiumi sugrįžęs į savo būstą, paskambino pianinu atsipalaidavimui nuo dvasinės ir fizinės įtampos. Persikėlęs gyventi į popiežiškų apartamentus, kartu buvo atgabentas ir pianinas.

Paklaustas, kas labiausiai jį stebina būti kataliku, popiežius Benediktas XVI atsakė: „Nuostabiausias dalykas yra ši gyvoji istorija, į kurią mes esame įtraukti. Žiūrint tikrai grynai žmogiškoms akimis, tai yra kažkas nepaprasto. Ši institucija su tiek daug žmogiškų silpnybių ir trūkumų, bet vis tiek jos tęstinumas yra apsaugotas. Aš, gyvendamas šioje bendrijoje, žinau, kad bendrauju su gyvaisiais ir mirusiais. Taip pat esu tikras savo egzistavimu, būtent, kad Dievas atsikreipė į mane ir aš galiu jame gyventi ir mirti“.

XIII Mokslo ir kūrybos simpoziumas

Istorinis plenarinis posėdis videotelelitu tarp Vilniaus ir Washington

XIII Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumo atidarymo iškilmės 2005 m. birželio 30 d. vyko Lietuvos Respublikos Seimo III rūmų posėdžių saleje. Jau pati vieta turėjo iškalbingai pabrėžti valstybės poziciją ir renginį, kuriam pradžiavė lietuvių išeivija dar 1969 metais.

Po prelado Edmundo Putrimo invokacijos, sveikinimo žodį Simpoziumo dalyviams tarė Lietuvos Respublikos prezidentas Valdas Adamkus. Paskui prasidėjo plenarinis posėdis, kuris vertas išsamaus aptarimo, nes išgirdome gerų reikšmingų minčių, kurie vyko videotelelitu tarp Vilniaus ir Washington, D. C. Jau vien tai, kad videotelelito metu dvi valandas užtrukusioje diskusijoje su Europos parlamento nariais prof. Vytautu Landsbergiu ir Justu Vincu Paleckiu dalyvavo JAV Kongreso narys iš Michigan Tadeush McCotter ir žinomas Rytų Europos politikos analitikas iš JAV Robert Nurick yra labai reikšmingas dalykas. Del laiko juostos skirtumo tokios diskusijos galimybė atrodo mažai tikėtina, nes diskusijos dalyviai amerikiečiai turėjo jau 7 val. ryto būti JAV kongreso rūmų studijoje Washington DC, iš kur buvo transliuojamas telelitas.

Washington diskusijai vadovavo Lietuvos Respublikos nepaprastasis ir igaliojotasis ambasadorius Vygaudas Užackas, Vilniuje – Vytauto Didžiojo universiteto Politikos mokslu ir diplomatijos instituto direktorius prof. Leonidas Donskis. Ambasadorius V. Užackas pristatydamas JAV Kongreso narį T. McCotter jį ivardijo kaip Vidurio Europos reikalų žinovą ir Lietuvos draugą. R. Nurick buvo pristatytas kaip Monterey instituto vyresnysis darbuotojas, prieš tai trejus metus dirbęs Maskvoje, kur vadovavo Carnegie centrui Maskvoje.

Pirmą problemą diskusijos dalyviams pamėgino suformuluoti prof. L. Donskis. Anot jo, Lietuva XX a. – geras pavyzdys, norint suvokti, kaip keitėsi pasaulis per visą šį prieštarą amžių. Baigiantis Pirmajam pasauliniam karui, susikūrė nepriklausoma Lietuvos valstybė, kuri prarado nepriklausomybę prasidėjus Antrajam pasauliniam karui. Vėliau inkorporacija į Tarybų Sąjungą, penki dešimtmečiai okupacijos ir staiga – 1990 m. Lietuvos valstybė vėl atgimsta. Šiandien ji gyvena jau visai kitokioje Europoje ir pasaulyje. Analizuodami Lietuvą galime analizuoti ir du pasaulinius karus, totalitarinius režimus, pasaulio tvarkos pasikeitimą. L. Donskis pasiūlė diskusijos dalyviams pasvarstyti, ar esama kokio nors gilesnio ryšio tarp realybės, kuri egzistavo iki Antrąjo pasaulinio karo Lietuvoje ir Europoje, bei dabartinės

Šaltiniai:

1. Joseph Cardinal Ratzinger, „Milestones“, Memoirs 1927 – 1977, Ignatius Press, 1998
2. H. J. Fischer, „Pope Benedict XVI (A Personal Portrait)“, 2005 m.
3. Joseph Cardinal Ratzinger, „Salt of the Earth“, Ignatius Press, 1996
4. Marco Bardazzi, „In the Vineyard of the Lord“, Rizzoli Press, 2005 m.
5. Vittorio Messori, „The Ratzinger Report“, Ignatius Press, 1985

Atidarant XIII Mokslo ir kūrybos simpoziumą. Iš kairės: organizacinio komiteto vadovas, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos valstybės sekretorius dr. Dainius Numgaudis, simpoziumo programos tarybos narys, JAV Lietuvių bendruomenės Krašto valdybos vicepir. mokslo reikalams dr. Stasys Bačkaitis ir simpoziumo programos tarybos pirmininkas, Lietuvos mokslų akademijos prezidentas akad. Zenonas Rokus Rudzikas.

Lietuvos. Kitaip tariant, ar pasaulis tebesprendžia tas pačias problemas kaip ir anksčiau, o gal gyvenama visiškai naujoje tikrojeve?

Cinizmas – slaptas ir atviras

Anot diskusiją pradėjusio prof. V. Landsbergio, kai kalbame apie valstybę, turėtume galvoti apie tautą ir žmones, kurie valstybę sudaro ir lemia jos kokybę. Profesorius pasiūlė įvertinti, ar žmonės kokybiškai labai pasikeitė per 50–65 metus? Deja, daug faktų, pasak kalbėtojo, rodo, kad jei pasikeitimų ir gerų ir esama, tai tik iš dalies. Daug ženklų rodo, kad ne viskas keitėsi į gerą, kai kas pasikeitė į blogą. Vertybių sampratos pradimas, masinės kultūros (o tai ir politinė masinė kultūra) arba populizmo metodai, ko gero, dabar dar labiau paplito.

Populistinės ideologijos plitimo jau prieš Antrąjį pasaulinį karą. Kaip to rezultatas buvo sukurtos agresyvos diktatūros. Būtent diktatūros, siekusios užvaldyti mažą mažiausiai Europą, ir pradėjo Antrąjį pasaulinį karą. V. Landsbergis priminė J. Stalino kalbą, kurią jis 1939 m. rugpjūtį pasakė TSKP (bolševikų) Politinio biuro nariams keturioms dienoms prieš pasirašant vadinamąjį Molotovo-Ribbentrop pakta. J. Stalinas buvo stebėtinai atviras. „Pastarųjų 20 metų patirtis rodo, – kalbėjo jis, – kad taikos sąlygomis neįmanoma pasiekti tokio stipraus komunistų judėjimo visoje Europoje, kad bolševikai sugebėtų paimti valdžią. Šios partijos diktatūra galima tik kaip didelio karo rezultatas“.

Toliau J. Stalinas kalbėjo, kaip per didelį karą Sovietų Sąjunga pasiekė, kad būtų susovietinta Vokietija, paskui – Prancūzija, aišku, padedant ištikimiausiems sovietų draugams prancūzų komunistams. Jie turės sugriauti Prancūzijos jėgos struktūras – policiją ir kariuomenę.

Taip kalbėjo J. Stalinas savo artimiausiai politinei ir karinei aplinkai keturioms dienoms iki Sovietų Sąjungai pasirašant taikos sutartį su Vokietija. Šiandien šiai sutartiai kaimyninėje šalyje atvirai pritariama, ir tai girdime ne iš pavienių ekstremistinių elementų, bet iš aukščiausio valstybės asmens lūpų: esą, Sovietų Sąjungos ir Vokietijos taikos

sutartis (vadinasi, ir slaptieji protokolai, kuriuose buvo numatyta tarp sutarties dalyvių pasidalyti Lenkiją, Baltijos valstybes ir Besarabiją) tai buvusi „būtinybė“, siekiant užtikrinti Sovietų Sąjungos vakarinių sienų saugumą. J. Stalino cinizmas buvo slaptas, bet Rusijos prezidento lūpomis jam atvirai pritariama. Todėl V. Landsbergiui ir kyla abejonių, ar per tuos 66 metus nuo 1939–ųjų labai toli pažengta į priekį.

Kaip iš zuvienės darėme žuvį

Europos parlamento narys J. V. Paleckis sutiko, kad per tuos 60–65 metus žmonės nedaug pasikeitė, bet pasaulis pasikeitė iš esmės. Jei kuriant Pirmąją Lietuvos Respubliką labai daug reikė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės patyrimas, tai Antrąjį Lietuvos Respubliką jau buvo kuriama visai kitame istorinės patirties lauke: teko iš zuvienės daryti žuvį, t.y., keičiant gamybinius santykius iš planinės ekonomikos grįžti į rinkos ekonomiką. Būta ir panašumų. Kuriant tiek Pirmąją, tiek atkuriant Antrąją Respubliką būta dviejų pagrindinių sąlygų: pirmą, tai lietuvių tautos noras gyventi nepriklausomos valstybės sąlygomis, antra – labai palankios tarptautinės sąlygos. Jos susiklostė taip, kad buvo galima jomis sėkmingai pasinaudoti.

Kalbant apie pasikeitusį pasaulį ir akis krinta vienas dalykas. Prieš Antrąjį pasaulinį karą Tautų Sąjunga buvo silpna ir net bejėgė, o dabartinės Jungtinės Tautos, nors ir turi sunkumų, bet jos daug stipresnės. Pagaliau yra NATO ir Europos Sąjunga, dariniai, kurių neįmanoma buvo įsivaizduoti tarpukariu. Be to, tarpukariu Lietuva turėjo kraujojančią žaizdą – Vilniaus klausimą, ir tai labai silpnino Lietuvos diplomatinę ir tarptautinę politikos galimybes. Dabar Lietuva turi ir Vilnių, ir Klaipėdą, ir Kauną, valstybės tarptautinės pozicijos kaip niekada stiprios.

Svarbiausias Lietuvos tarptautinis vaidmuo

Kaip Lietuva, būdama ES ir NATO nare, atrodo iš amerikietiškos perspektyvos, vertinant dalyvavimo pasaulio struktūroje ir santykių su Rusija mastu pamėgino atsakyti

R. Nurick. Jis pripažino, kad labai įdomu buvo stebėti Baltijos valstybių ir konkrečiai Lietuvos vaidmenį Rytų Europos procesuose. Lietuva savo integracijos į Vakarų struktūras patirtį gali perteikti kitoms kaimyninėms šalims, kurios norėtų eiti tuo pačiu keliu – tai būtų svarbiausias Lietuvos vaidmuo tarptautiniame gyvenime. Pirmiausia tai pasakytina apie Ukrainą, kuriai Lietuvos pareigūnai, pilietinės visuomenės institucijos perduoda savo patirtį. Labai svarbu, kad integracijos kelias būtų gerai parengtas, taip pat ir kiekvienos tokios šalies viduje turi būti palankios integracijos sąlygos. Ukrainoje neabejotinai tokių sąlygų esama, o Lietuva jai yra puikus pavyzdys.

Ar laisvė yra prabanga

Yra tradicinė Europa, o dabar atsirado nauja laisva Europa, – teigė JAV Kongreso narys T. McCotter. Jis tvirtino pažįstams nemažai žmonių, kurie tiesiogiai susidūrė su Antruoju pasauliniu karu, ir įsitikino, kad tie žmonės labai vertina taiką, nuomonių pluralizmą. Deje, ne visi suvokia šių vertybių svarbą. Baltijos valstybės, Lenkija ir kitos panašaus likimo šalys daug geriau supranta laisvės kainą ir naujus laiko iššūkius. Išsilavinusių Europos šalių santykius su JAV T. McCotter įvertino kaip stiprius, ir tai esąs teigiamas dalykas. Europoje vykstantys procesai yra labai reikšmingi, bet juose svarbu matyti ir Rytų Europos vaidmenį. Itin svarbu, kad žmonės suvoktų atsakomybę už savo šalių likimą, sugebėjo paimti vadžias į savo rankas, labai vertina savo laisvę ir nepriklausomybę.

T. McCotter žodžius L. Donskis pamėgino suglausti į sakinį, kuris nuskambėjo šitaip: Lietuva niekada negalėjo sau leisti prabangos laikyti laisvę savaime suprantamu dalyku. Pasak L. Donskio, tai tikėtų pasakyti apie visą Vidurio ir Rytų Europą, kurios politiniams procesams amerikiečiai skyrė daug dėmesio. Po tokio apibendrinimo logiškai sekė klausimas diskusijos dalyviams: kokią vaidmenį Vidurio ir Rytų Europoje vaidina Lietuva, ar tinka jai kartais taikomas regiono lyderės vaidmuo? Bent jau tokį Lietuvos vertinimą kartais girdime iš Ukrainos ar

Nukelta į 4 psl.

Mes — Amerikos lietuviai

REGINA NARUŠIENĖ, JD

Trys lietuvių imigrantų bangos

Kiek lietuvių kilmės asmenų dabar gyvena Jungtinėse Amerikos Valstijose, sunku pasakyti, bet manoma, kad apie vieną milijoną. Pirmoji didesnę lietuvių emigrantų bangą atvyko XIX a. pabaigoje. Tuo metu Lietuva buvo carinės Rusijos Šiaurės vakarų kraštas. Pagal Lietuvos Švietimo ministerijos 1936 m. išleistą Lietuvos istoriją, redaguotą A. Šapokos, JAV 1936 metais gyveno apie 700,000 – 800,000 lietuvių.

To meto išeiviai buvo paprasti kaimo žmonės, darbininkai ir smulkūs amatininkai. Ši išeivių karta pastatė lietuviškas bažnyčias, sukūrė lietuviškas parapijas ir kultūros centrus, leido periodinius leidinius bei spausdino knygas. Jie sukūrė 150 lietuviškų parapijų ir 70 lietuviškų mokyklų. Parapija tapo lietuviškojo gyvenimo centru. Jie sukūrė savivaldos, religines ir tautiškas lietuviškas organizacijas. Dvi didesnės jų organizacijos, kurios dar šiandien gyvuoja, yra ALTA, jungiantis keletą mažesnių, iki šiol egzistuojančių senesniųjų Amerikos lietuvių organizacijų, ir Lietuvos Vėčiai.

Antroji Amerikos išeivių banga – tai „išvietintieji asmenys“, (Displaced Persons), atvykę po Antrojo pasaulinio karo bei save vadinantys politiniais karu tremtiniais. Ši grupė į vakarus bėgo nuo komunizmo ir buvo pasiryžusi grįžti į tėvynę. Tai buvo išsilavinę žmonės – daugiausia Lietuvos prieskario inteligentai – mokytojai, gydytojai, kitų sričių specialistai, tarnautojai. Manoma, kad baigiantis karui, iš Lietuvos pasitraukė didesnę dalį inteligentijos. Penkerius metus išgyvenę Vokietijoje, pabėgėlių stovyklose, apie 30,000 lietuvių atvyko į JAV. Šioji grupė 1949 m. birželio 14 d. paskelbė „Lietuvių Chartą“ ir 1951 metais sukūrė JAV Lietuvių bendruomenę, kurios tikslas buvo JAV Lietuvių bendruomenėje įgyvendinti tautinį solidarumą. Lietuvių bendruomenė jungia visų pažiuvių lietuvių, rūpinasi lituanistiniais švietimu, tautinės kultūros puoselėjimu, tautos testinumu bei Lietuvos laisvinimu, nepriklausomybės atstatymo reikalais, o atkūrus nepriklausomybę – Lietuvos stojimo į NATO ir Europos Sąjungą reikalais. Jų indėlis į Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą ir NATO narystę yra ypač didelis.

Nuo 1989 m. į JAV pradėjo atvykti trečioji banga – vadinamieji ekonominiai emigrantai. Dalis jų gyvena visą laiką, yra laimėję „žaliąją kortelę“ arba sukūrę šeimas su amerikiečiais ir turi legalius darbus, yra saugūs socialiai. Bet manoma, kad didesnę naujai atvykusių lietuvių dalis yra nelegalūs, kas jų gyvenimą daro neuztikrintą. Tikriausiai tam tikra paskutiniosios išeivių šios Lietuvos bangos dalis Amerikoje gyvena tik laikinai, nes šiandieninės gyvenimo sąlygos Lietuvoje jų nepatenkina, ir jie kada nors grįš namo. Džiugu pasakyti, kad dalis JAV gyvenančių naujų lietuvių įsilieja į mūsų gyvenimą ir papildo lietuvių bendruomenės eiles, atgaivina mūsų veiklą ir užima postus apylinkių ar centrinių

organizacijos vadovybėje.

Lietuvių bendruomenės veikla

Šiuo metu JAV Lietuvių bendruomenei priklauso 10 apygardų ir maždaug 70 apylinkių visoje platioje Amerikoje. Lietuvių bendruomenėje veikia Švietimo taryba, kuri rūpinasi lituanistinėmis mokyklomis; Socialinių reikalų taryba, kuri teikia įvairių informacijų ir paramą pagyvenusiems, naujai atvykusiems ir šiaip pagalbos reikalingiems asmenims bei globoja Lietuvos vargingai gyvenančius žmones, našlaičius ir sergančius vaikus. Veikia Kultūros taryba, Ekonominio reikalų taryba, Religinių reikalų taryba, Visuomeninių reikalų taryba ir Sporto reikalams komitetas. JAV LB yra jaunimo padalinys – Jaunimo sąjunga.

Lietuvių bendruomenė dirba demokratiniais principais, rengia tautos minėjimus, šokių ir dainų šventes, teatro festivalius, poezijos dienas, įvairias konferencijas, prisideda ir prie Mokslo ir kūrybos simpoziumo rengimo, dirba su JAV valdžia ir palaiko ryšius su tėvyne. Mes jau turime daugiau kaip 50 m. patyrimą, kaip išlaikyti savo tautiškumą. JAV lietuviai turi savo spaudą – vienintelį už Lietuvos ribų likusį dienraštį JAV Drauga, kuris už ketverių metų švęs 100-mečio jubiliejų. Gimęs kaip katalikų laikraštis, šiandien jis tarnauja visai išeivijai. Naujausioji lietuvių karta prieš penkerius metus Čikagoje sukūrė savaitraštį *Amerikos lietuvis*. Yra ir kitų regionų lietuviškų laikraščių, o didesniuose telkiniuose – keletas lietuviškų radijo programų, net viena Amerikos lietuvių televizija (Čikagoje), atšventusi 10 metų sukaktį. Lietuviškai nebemokantiems leidžiama spauda anglų kalba.

Ar grįšime į tėvynę?

Kokių ryšių Amerikos lietuviai pageidauja su Lietuva ir ar mes grįšime į tėvynę – tai dažniausiai keliami mums klausimai.

Ar grįšime, ar ne, bet mes norime išlikti lietuviams ir tokiais save laikome. Norint turėti tikslesnius atsakymus į šiuos klausimus, buvo platinti apklausos lapai, kurių tekstas keletą kartų buvo skelbtas mūsų spaudoje – *Drauge* ir *Amerikos lietuvių*, platintas per JAV LB apylinkes, o duomenų patikslinimui ir papildymui netgi buvo vykdyta žodinė apklausa. Buvo klausta 14 klausimų. Jų rezultatai yra tokie:

1. Kuriami krašte gimėte?

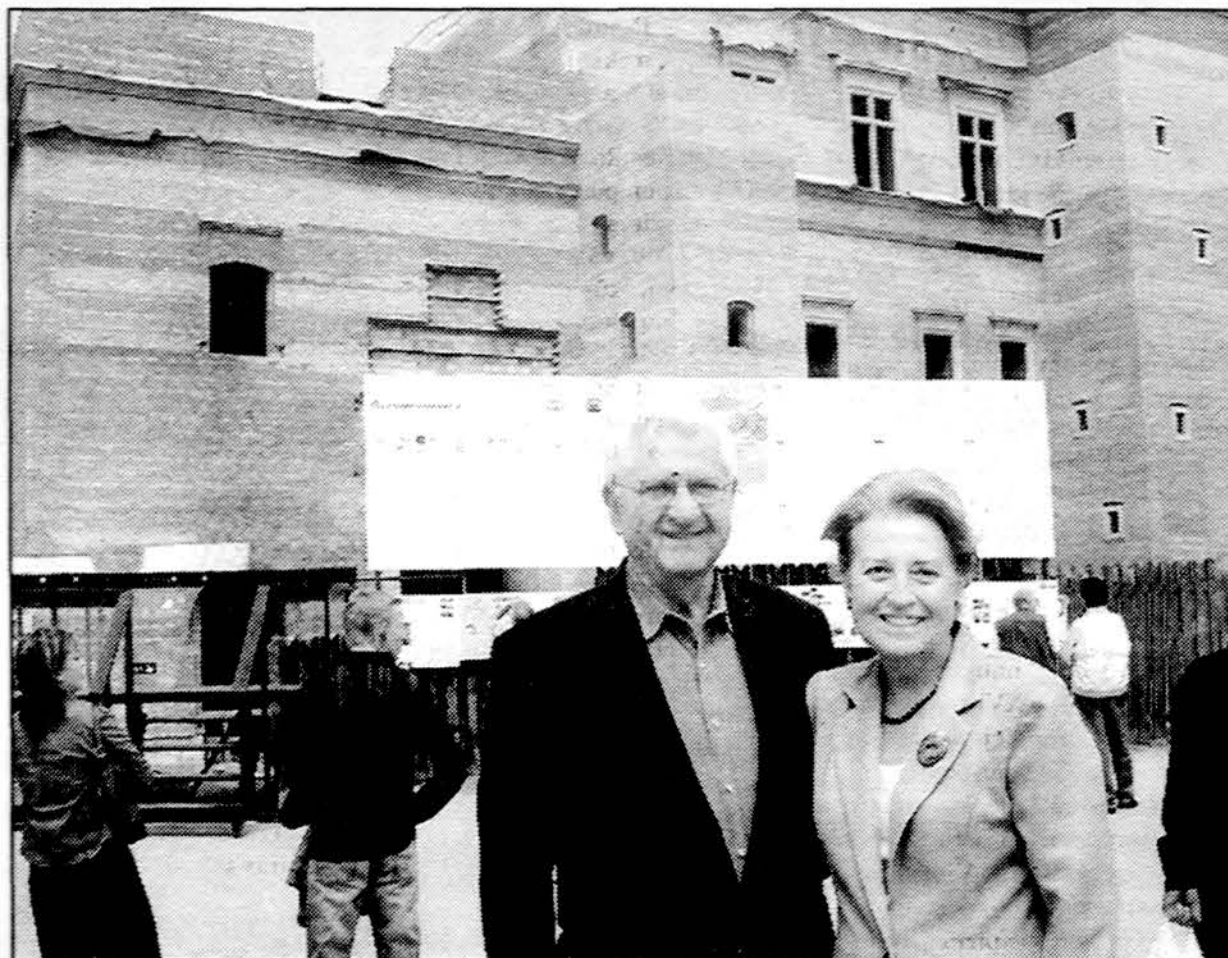
Lietuvoje – 82 proc.
JAV – 16 proc.
Kitur – 2 proc.

2. Kurio krašto piliečiai esate?

Lietuvos ir JAV – 48 proc.
Lietuvos – 19 proc.
JAV – 33 proc.

3. Kurioje valstijoje gyvenate?

Dauguma gyvena Illinois valstijoje – 38 proc.; 10 proc. Michigan; 7 proc. California; 6 proc. Floridoje; 4 proc. Ohio; 4 proc. Wisconsin; 4 proc. Connecticut; 3 proc. New York; 2

Bernardas ir Regina Narušiai prie Valdovų rūmų Vilniuje.

proc. Rhode Island; 2 proc. Indiana; 2 proc. Virginia; 2 proc. Maryland; 2 proc. Utah; 1 proc. Missouri; kiti 12 proc., kurie į klausimą neatsakė.

4. Kada atvykote į JAV?

Gimę JAV – 15 proc.
Antroji banga – 53 proc.
Trečioji banga – 32 proc.

5. Amžius:

Gimę JAV – nuo 30 m. iki 50 m. – 41 proc.; nuo 50 m. – 59 proc.; antroji banga – iki 50 m. – 22 proc.; nuo 50 m. iki 60 m. – 38 proc.; nuo 60 m. – 60 proc.; trečioji banga – iki 40 m. – 30 proc.; nuo 40 m. iki 60 m. – 35 proc.; nuo 60 m. – 35 proc.

6. Vedybinis statusas:

Vedę/susi Nevedę/susi Našlė/ys;
JAV gimę
82 proc.; 6 proc. 12 proc.
Antroji banga
84 proc.; 5 proc.; 11 proc.
Trečioji banga
85 proc.; 6 proc.; 9 proc.

7. Vaikų:

Turintys – Neturintys
JAV gimę
76 proc.; 24 proc.
Antroji banga
95 proc.; 5 proc.
Trečioji banga
98 proc.; 2 proc.

8. Išsilavinimas:

JAV gimę – 2-oji b. – 3-oji b.
Gimnazija
5 proc.; 23 proc.; —
Universitetas
43 proc.; 43 proc. 87 proc.
Magistratas
26 proc.; 14 proc.; 1 proc.;
Doktoratas
26 proc.; 20 proc.; 12 proc.;

9. Priežastis, kodėl atvykote į JAV:

Antroji banga – Antrojo pasaulinio karo tremtiniai, politiniai imigrantai, atvykę su tėvais.
Trečioji banga – ekonominiai imigrantai – norėjo gauti darbą, Lietuvoje per mažą pensiją; negalėjo pragyventi Lietuvoje, norėjo padėti vaikams ar tėvams, laimėjo „žalią kortelę“, norėjo užsidirbti ir grįžti į Lietuvą; Politiniai imigrantai – pavargo nuo komunistų ir KGB; asmeniniais tikslais – studijuoti ir vedybos.

10. Kiek grįš į Lietuvą?

JAV gimusių – 2-oji b. – 3-oji b.
Visam laikui
—; 8 proc.; 62 proc.

Pusę laiko
—; 5 proc.; 5 proc.
Neapsisprendė
—; 16 proc.; 12 proc.
Aplankyti
95 proc.; 62 proc.; 26 proc.
Niekada
—; 9 proc.; —

11. Kodėl planuoja grįžti į Lietuvą?

Antroji banga – Lietuva mano tėvynė. Gali ten pragyventi tik pusę laiko, nes JAV yra šeima.
Trečioji banga – grįš, kai gaus JAV pensiją, užsidirbs lešų padėti šeimai Lietuvoje ir kai iš Lietuvos pensijos bus galima pragyventi.

12. Kodėl negrįš į Lietuvą?

Antroji banga – per vėlai, sveikata neleidžia; JAV gyvena vaikai, vaikaičiai ir šeima; Lietuvoje per daug rusų ir jų mylėtojų, per daug žudynių, vandalizmo ir korupcijos; ten pravedžiuojami Amerikos lietuviai; nerastų darbo Lietuvoje arba profesija dar neegzistuoja Lietuvoje.
Trečioji banga – nėra darbo, nesaugu, bloga kriminalinė ir ekonominė padėtis Lietuvoje; nori gyventi ne egzistuoti; nori, kad patį žmogų gerbtų Lietuvoje ir kad jo gyvenimo sąlygos būtų palengvintos, biurokratizmas yra neįmanomas; giminės gyvena JAV.

13. Jei neapsisprendė grįžti, ko laukia, kad pasikeistų?

JAV gimę – gąsdina Lietuvos korupcija, taisyklių nesilaikymas, per didelę rusų įtaką ir nebuvimą darbo vietų.
Antroji banga – nestabili politinė padėtis; aukštesnio lygio moralinis žmonių gyvenimas; trūksta noro, drąsos ir informacijos; jeigu rastų atitinkamą darbą; jeigu jaustųsi pilnavertis bei sėkmingas žmogus.
Trečioji banga – jeigu gautų darbą ir užtenkamai uždirbtų pragyvenimui; saugumas ir korupcija; geresnių sąlygų mokslininkams.

14. Ryšiai su Lietuva:

JAV gimę – visapusiškų, politinių, sąžiningų bei kultūrinių ryšių.
Antroji banga – pageidauja, kad ryšiai su Lietuvos valdžia būtų per lietuvių bendruomenę, ne per atskirus asmenis; kad jie domėtųsi mūsų gyvenimu, kaip mes domimės jų; daugiau tautiško krikščioniško

jos departamentas prie Lietuvos vyriausybės rengia įvairias programas. Retai kreipiasi į JAV Lietuvių bendruomenę, bet pasirenka sau „atitinkamus“ išeivijos atstovus. Šis departamentas sprendžia tautinių mažumų ir išeivijos reikalus. Kaip galima sulynginti užsienio lietuvių reikalus su tautinių mažumų reikalais? Dauguma mūsų, užsienyje gyvenančių lietuvių, nėra išeiviai, nes mūsų pasitraukimas buvo politinis, nenorint apleisti tėvynės. Yra teigiamai, kad net ir šiandieniniai išvykėliai gyvena laikinai visą laiką svetur dėl politinių priežasčių, ekonomikos, saugumo, gyvenimo sąlygų, kas taip pat reiškia politinius motyvus.

Užsienio reikalų ministerija 2005 m. gegužės 10 d. buvo surengusi naudingą konferenciją spręsti šiuolaikines lietuvių emigracijos problemas, tik kažkodėl neįtraukė dviejų didžiausių ir daugiausia patyrimo turinčių Lietuvių bendruomenių – JAV bei Kanados.

Seimo narys Petras Auštrevičius siūlo Seimui steigti nuolat veikiančią Emigracijos reikalų komisiją. Klausimas lieka, ar šios komisijos svarstymai apims visus užsienio lietuvių. JAV LB Krašto valdybos pirmininkė Vaiva Vėbraite savo laiške P. Auštrevičiui teigia, jog „negalime išskirti dabartinių išvykėlių nuo ilgus metus užsienio valstybėse gyvenančių lietuvių, kurie ten yra sukūrę tvirtas organizacines struktūras, šalių lietuvių bendruomenes. Juk jau 15 metų dedamos nemažos pastangos, kad ten, kur jau yra bendruomenės, vykėtų bendruomeniški integracijos procesai, senbuviai pasidalintų savo patirtimi ir įtrauktų naujakurius ir veiklą, palaikančią lietuvių bei suteikiančią socialinę saugą“.

Pagrindinė sąlyga netausti yra savo lietuvių organizacijos. Atskiri asmenys, veikdami po vieną, nieko fundamentalaus neatliks. Tik kai lietuvis su lietuviu susijungia į demokratine, visiems priemonai pagrįstą, tampa savosios lietuvių tvirtovė. (PLB keliu 7 p.) 1946 m. Hanau stovykloje buvo sukurta Lietuvių Tremtinių bendruomenė, kurios tikslas buvo „išlaikyti sveiką ir pajėgią tremtyje esančią Lietuvos tautos dalį“. Štai gimė bendruomenės vizija – „sąmoninga, kovojanti, patvari lietuvių, kuria remiasi išeivijos lietuvių veikla“ (Stasys Barzdukas).

JAV LB Seimo komisija

JAV Lietuvių bendruomenė nuo pat Lietuvos nepriklausomybės kūrimo pradžios 1990 m. bandė rasti prasmingus ryšius su tėvyne. Veikti per atskirus Lietuvos atstovus nepakako. Per dažnai keitėsi vyriausybės. Štai 1995 m., JAV Lietuvių bendruomenėi raginant, buvo sukurta Lietuvos Respublikos Seimo ir JAV Lietuvių bendruomenės komisija. Jos paskirtis buvo ir yra puoselėti Lietuvoje ir JAV gyvenančių lietuvių sąrtinimą bei bendradarbiavimą, rūpintis abipuse pagalba ir parama, keistis mokslo, kultūros ir kita informacija, teikti pasiūlymus Lietuvos Respublikos Seimui ir kitoms valstybinėms institucijoms, pasiūlymus, kurie padėtų

stiprinti valstybingumą ir demokratinę tradicijų bei institucijų plėtrą. Šioje komisijoje 1996 m. rugsėjo 2 dieną buvo pasirašytas ir pateiktas visuomeninei „Integralios tautos“ dokumentas, kuris pripažino, kad lietuvis yra tautos dalis, kur jis begyventų. Šios komisijos iniciatyva gimė Lietuvių grįžimo į tėvynę informacijos centras Vilniuje. Šis centras teikia svarbią informaciją užsienio lietuviams, padeda jaunimui, atstogaujantiems, studijuojantiems bei stažuojantiems Lietuvoje ir visiems užsienio lietuviams grįžti ar atstogauti Lietuvoje bei susipažinti su tėvyne. Šie žingsniai buvo ir yra vertingi Lietuvai ir jos lietuviams, gyvenantiems svetur.

Ko pageidauja JAV užsienio lietuviai iš Lietuvos ir jos valdžios?

1. Ugdymo, rėmimo, konsultavimo bei bendradarbiavimo su JAV Lietuvių bendruomenė per jos išrinktus atitinkamus atstovus. Lietuvos valdžia apeidama Lietuvių bendruomenę, skaldo mūsų bendruomenę bei visuomenę ir suteikia progą korupcijai.

2. JAV Lietuvių bendruomenė yra pilietinė JAV korporacija, kuri turi laikyti JAV ir jos atitinkamų valstijų įstatymų. Lietuvos valdžia negali nuspręsti ar nustatyti mūsų veiklos. Valdžia turi leisti pilietinėms organizacijoms veikti savarankiškai. Mes turime veikti atsargiai, kad netaptume „sveitimųjų agentais“. Lietuvos valdžia turi skaitytis su mūsų galimybėmis ir kartu su mumis kurti programas. Lietuvių bendruomenė yra atsakinga ir tarnauja savo bendruomenėi.

3. Neruošti mums programų, išskiriant dalį mūsų bendruomenės.

4. Paremti tuos jau sukurtus ryšius per bendrą Seimo komisiją ir Grįžimo centrą ir net skirti minėtoms institucijoms didesnę dėmesį.

5. Atkreipti didesnę dėmesį į užsienio lietuvių veiklą Lietuvoje, informuojant Lietuvos tautą per spaudą, radiją ir televiziją.

6. Įtraukti mūsų atstovus ir bendruomenę į Lietuvos švenčių minėjimus.

7. Suteikti mums progą dalyvauti Valdovų rūmų atstatyme ir atstatytiose rūmuose pateikti visų lietuvių istoriją, įjungiant užsienio lietuvių istoriją bei tautos testinumą.

8. Lietuvos mokyklose dėstyti užsienio lietuvių istoriją, kaip Lietuvos istorijos dalį, leidžiant suprasti, kad mes nesame eilinė etninė bendruomenė Amerikoje. Užsienio lietuvių istorijoje yra daug garbingų įvykių ir asmenybių. Išeivija daug prisidėjo prie Lietuvos išlaisvinimo, tautos testinumo ir jos gerovės kūrimo. Mes norime jaustis ir būti laikomi tautos bei jos istorijos dalimi.

9. Pateikti daugiau informacijos užsienio lietuviams. Sudaryti galimybę užsienio lietuviams satelito pagalba matyti Lietuvos televiziją. Amerikos lietuvių televizijai programos apie valstybės gyvenimą, kultūrą bei švietimą teikti be mokesčio. Pelnu nesiekiančiai

Nukelta į 4 psl.

XIII Mokslo ir kūrybos simpoziumas

Atkelta iš 2 psl.

net gerokai toliau esančios Gruzijos. Tad ar iš tiesų yra pagrindo kalbėti apie Lietuvos regioninę lyderystę?

Kai vyrauja moralumo kriterijus

Tai ne vakar dieną surasta kaimynystė, ji realiai egzistavo ir seniau, – teigė ambasadorius V. Ušackas. Jis prisiminė paskutinį XX a. dešimtmetį, kai Baltijos šalis siekė integruotis į Vakarų politinio ir ekonominio gyvenimo struktūras, o Vilniaus universitetuose, mokslo institucijose, ministerijose žmonės kalbėjo: mes būtina turime galvoti apie Ukrainą, Kalingradą sritį, Baltarusiją. Taigi Lietuva konstruktivų vaidmenį bendraujant su kaimynais pradėjo vaidinti ne nuo šiandien, tokį vaidmenį ji atliko ir seniau. Svarbu, kad žmonės gali daryti įtaką savo valstybėje. Lietuva veikia labai apgalvotai, ir lietuviai sąmoningai imasi darbų kaimynų atžvilgiu. Tai pragmatiška veikla, nes natūralu siekti, kad kaimynai gyventų pagal demokratiškus principus, vadovautųsi taikos dvasia ir veiktų pagal laisvosios rinkos dėsnius. Čia svarbus ne tik moralinis vaidmuo, nes šiuo atveju gerai dera Lietuvos nacionaliniai pragmatiški interesai.

Vis dėlto JAV Kongreso nariui T. McCotter atrodo, kad šioje Lietuvos veikloje su kaimynais esą daugiau ne tiek pragmatizmo, kiek moralinio kriterijaus.

Išsivija – budrus Lietuvos interesų sargybinis

Vertindamas lietuvių ir kitų tautų išsivijimo vaidmenį XX a. politikoje, prof. V. Landsbergis pirmiausia prisiminė JAV lenkų kongresą, kai Lietuvai ypač reikėjo paramos siekiant nepriklausomybės ir NATO. JAV lenkų išsivijimo parama Lietuvai tada buvo labai svairi, neabejotinas tarpusavio supratimas buvo grindžiamas abiejų tautų bendros istorijos laikais.

Kalbėdamas apie lietuviškąją išsivijimą, profesorius priminė jos nuolatinį suinteresuotumą visu tuo, kas įvairiais istorijos tarpsniais vykdė Lietuvoje. Net ir XIX a. pabaigoje, kai Lietuva priklausė carinei Rusijai, kai buvo draudžiama lietuviška spauda, lietuvių kalba ir lietuviškos pradinės mokyklos, išsivija raskdavo būdų, kaip padėti Lietuvai. Galima priminti užsienyje spausdintas lietuviškas knygas, maldaknyges, kurios kontrabandiniu būdu pasiekdavo Lietuvą ir buvo platinamos spaudos draudimo metais. Kai 1918 m. Lietuva paskelbė atkuriantį nepriklausomybę, JAV lietuviai norėjo suburti 6,000 vyrų „Laisvės brigada“, kuri turėjo atvykti į pagalbą Lietuvai. Jei „Laisvės brigada“ būtų buvusi suformuota, Lietuva šiandien būtų, ko gero, daug didesnė ir stipresnė valstybė, nes ir savo vienos jėgomis apsigynė nuo Raudonosios armijos, neleido bolševikams įsitvirtinti jos teritorijoje iki Baltijos jūros. Deja, JAV to meto valdžia nesutiko leisti formuoti tokios brigados, nes to prašė Rusijos ambasadorius.

Išsivijimo pastanga, anot V. Landsbergio, prisimintina kaip ryžtingas ir konkretus apsisprendimas ginti savo gimtąją šalį, nors tie išsivijai jau buvo

JAV piliečiai. Lietuvą antra kartą okupavus, Sovietų Sąjungai ir išsivijai neturint galimybių formuoti pajėgų Lietuvai pagelbėti, išsivija vis dėlto sugebėjo išsaugoti tą pačią laisvės dvasią ir įsitikinimą, kad Lietuva nėra žuvusi ir jai reikia padėti. Tada „šaltojo karo“ sąlygomis ir buvo suformuota Pasaulio lietuvių bendruomenė kaip vienvė, kuri tokį tikslą turi, jos siekia, turi politinę įtaką ir užsienio valstybėse. Priminti pasauliui Lietuvos aneksijos nepripažinimo reikalą ir tapo tos bendruomenės uždavimi, lietuvių išsivija čia buvo budrus pavergtos Lietuvos interesų sargybinis.

Nuolatinėje laisvės kūryboje

Lietuvai pakilus į taikų, neinkluotą išsivadavimą iš Sovietų imperijos, išsivijimo įtaka buvo itin reikšminga. Gaila, bet JAV vyriausybė dažnai atsižvelgdavo į tai, ką sako Sovietų Sąjunga – kartojosi 1918 m. politika. Vis dėlto V. Landsbergis neneigia ir didžiulės Amerikos pagalbos Lietuvai kelyje į nepriklausomybę. Tai buvo politinė pagalba, savais būdais, kartais ir diplomatiniais manevrais. 1918 m. Lietuva galėjo remtis Amerikos politine parama pagal prezidento T. V. Wilson paskelbtą principą dėl tautų apsisprendimo, juo ir rėmėsi iš imperijų jungo išsivaduojančios tautos. Lietuvai 1990 m. atgaunant nepriklausomybę, JAV taip pat jai buvo pagrindinis ramstis. Amerika nuolat primindavo sovietų vadovams nepripažinti Lietuvos okupacijos ir prilaikydavo sovietų „vanagus“ nuo smurtinių akcijų. Vėliau Lietuvai siekiant saugios nepriklausomybės, norint tapti NATO nare, Amerikos žodis taip pat buvo lemiamas. Būta bendro vertybių supratimo. Viena svarbiausių iš jų buvo ta, kad laisvė nėra dovana duota amžiams ir be išlygų. Laisvę reikia iškovoti, ginti ir nuolat kurti. Kai laisvė kuriama savo šaliai, tai keičia žemėlapi. Europos žemėlapi Lietuva ir kitos Baltijos valstybės keitė jau 1918 m. ir antrą kartą – 1989–1991 metais.

Nauja užduotis Lietuvai

Mėginamas toliau išryškinti išsivijimo vaidmenį, J. V. Paleckis pabrėžė tiesos apie tai, kas įvyko su Lietuva, sakymą pasauliui. „Šaltojo karo“ laikais, kai Lietuva atsidūrė šiaip „gležinės uždangos“, išsivija neišvengiamai siek tiek atitrūko nuo Lietuvos reikalų. Europarlamentaras įvertino ypatingą Šviesos-Santaros vaidmenį, jį palygino su buvusio VFR kanclerio Willy Brandt Rytų politika. Šviesa-Santara sugebėjo atsigrežti į Lietuvą, nors tai buvo nelengva. Ypač Lietuvos inteligentijai, kultūros žmonėms tas Šviesos-Santaros vaidmuo buvo didelis. Tuo metu į Lietuvą pradėjo patekti tokie leidiniai kaip *Akiračiai*, *Metmenys*.

J. V. Paleckiu ir V. Landsbergiu yra tekę dalyvauti pirmuosiuose Europos lietuvių studijų savaitėse. J. V. Paleckis tvirtina ten pasisėmęs tolerancijos, patirties demokratiškai reikšti mintis, pakantumo, nes viso to labai trūko Lietuvoje. Pagaliau tai, kad į Lietuvą buvo pradėję grįžti išsivijimo verslininkai ir politikai, Lietuvai buvo labai svarbu.

Penkerius metus dirbęs Lietuvos ambasadoriumi Londone, J. V. Paleckis tvirtina susidūręs su visai naujais sunkumais. Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje atsidūrė daugybė gabių, talentingų Lietuvos žmonių. Kas darytina, kad jie sugrįžtų, o jei ir negrįžtų, kad neprarastų ryšio su Lietuva? Tai visiškai naujas uždavinys Lietuvai. Aišku, jis bus sprendžiamas Europos Sąjungoje, kuri šiandien yra mūsų bendrų namų dalis. Sudėtingiau bus tuo dalyku spręsti JAV, nuo kurios mus skiria Atlantas. Viskas turi būti daroma, kad mūsų žmonės Lietuvai nebūtų prarasti.

Ar Lietuvai lemta būti tiltu

Kalbėdamas apie išsivijimo vaidmenį kovojant už savo tėvynės laisvę, ambasadorius V. Ušackas priminė istoriją apie Lietuvos ambasadą Washington DC. Ji buvo atidaryta 1924 m., nebuvo uždaryta ir Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą. Valstybė okupuota, bet jos valstybinė vėliava – trispalvė – plėvė savo prie JAV valstybės departamento pastato. Ar tai nebuvo iššūkis sovietų diplomatai? Tai buvo istorinės tiesos priminimas, kurių ilgainiui teko pripažinti ir to labai nenorintiems. Lietuvai pasisekė, kad ji turėjo daug draugų JAV. Tai ir lietuvių išsivijimo toje valstybėje nuopelnas, kuri darbai įrodė savo išsipareigojimus tėvynei. Ar Lietuva gali būti svarbus veiksnys plėtojant transatlantinį ryšį? Pasak L. Donskio, Lietuvai nėra paprasta laviruoti tarp gana gilaus proamerikietiško sentimentų ir tarp kitų naujų Europos partnerių. Tad ar nedidelei valstybei, kokia yra Lietuva, įmanoma būti tiltu tarp kitų daug galingesnių šalių, ar ji gali balansuoti, derinti jų interesus?

Susitaikymo bangai ritantis į Rytus

J. V. Paleckio nuomone, Lietuva gali šį tą nuveikti, kai ką jau ir spejo padaryti. Gali regione atlikti lyderio vaidmenį, tačiau pasikeičiant vaidmenimis: tai vienas, tai kitai šaliai išsėstant ir priekį – kaip dviraičių lenktynėse. Estija pirmavo stodama į ES, Lietuva sugebėjo pasivyti ir eiti kartu. Kalbant apie transatlantinio ryšio stiprinimą, Lietuva turi unikalias galimybes, bent jau lyginant su mažesniais kaimynais. Lietuvos didelė ir stipri emigracija, ypač JAV, sugeba sėkmingai perteikti patirtimą Ukrainoje, Moldavijoje ir Užkaukazėje. Pagaliau Lietuva sugebėjo įveikti istorinius šešėlius ir susitaikyti su Lenkija – didelis tarptautinės politikos laimėjimas. Vakaruose kilusi susitaikymo banga – Prancūzijos su Vokietija, Vokietijos su Lenkija, Lenkijos su Lietuva – nusirito į Rytus, ir tai labai svarbu.

J. V. Paleckis atkreipia dėmesį į „kieta savanaudiškumą“ (gerąją prasme) Lietuvos pirmame žengime į nepriklausomybę etape, sugebėjimą veikti iš savo interesų pozicijų. Dabar, būdama ES nare, Lietuva sugeba vis labiau derinti savo interesus su kitų ES narių interesais. Tai vertybė, kuri gali būti naudinga ir transatlantinio ryšio stiprinimui.

Mes — Amerikos lietuviai

Atkelta iš 3 psl.

JAV lietuvių spaudai reikia pagalbos. Lietuva gali be mokesčio išsivijimo spaudai teikti medžiagą, žurnalistų, o išsivijimo spaudai užsakyti savo bibliotekoms, Seimo nariams, savivaldybėms, kitoms Lietuvos institucijoms.

10. Paremti mūsų liuanistines mokyklas, skiriant lėšų mokytojams ir išsivijimo moksleiviams tinkantiems vadovėliams parengti. Lietuvos ir išsivijimo jaunesniojo amžiaus vaikams Švietimo ministerija turėtų sukurti per televiziją ir vaizduostėmis platinamas programas, panašias į JAV „Sesame Street“, kad mūsų vaikai nesijaustų lietuviškai bekalbami tik su tėvais.

11. Paremti užsienio lietuvių kultūrinę veiklą, leidžiant susipažinti mums su teatro pristatymais, atsiunčiant profesionalius menininkus bei jiems parūpinant atitinkamas visas. Šios pareigos turėtų imtis Kultūros ministerija, nes jos pareiga yra tarnauti visiems

Lyderystė ar misija

Prof. V. Landsbergis rado ką pakomentuoti. Pirmiausia jam kliūva pati sąvoka „lyderystė“. Ne tik dėl jame slypinčios savigryos atspalvio, bet ir dėl sportinio turinio. V. Landsbergiu suprantams žodis „misija“, kai reikia pasišventimo, idealizmo. Kalbant apie visuomenę, tautą, tai visai priimtina ir Lietuvoje visados buvo. Net istorijoje „juodžiausia“ – XIX a., kai Lietuva buvo aneksuota carinės Rusijos, vėrciama išnykti kaip valstybė, kaip tauta, Lietuva nesitaikė, sukildavo. 1863 m. šūkis buvo labai idealistinis ir humanistinis – „Už mūsų ir jų laisvę!“ Todėl V. Landsbergis ne visai pritaria J. V. Paleckio nuomonei, kad vaduo-

dabar yra ruošiamas projektas studentams, kurie vasaros metu studijuoja užsienyje.

12. Mūsų parapijoms parūpinti lietuviškai kalbančių kunigų, kurių mums neuztenka, padėti mums išlaikyti savo parapijas ir jų turtą.

13. Paskirti daugiau lėšų ir personalo ambasadoms ir konsulatams, kad jie galėtų tinkamai aprūpinti savo piliečius.

14. Įvykdyti JAV valdžios reikalavimus, kad Lietuvos žmonės galėtų atvažiuoti į JAV be vizų. Paskutinė siena tarp mūsų turi būti nugriauta.

15. Nustatyti palankesnę mokesčių politiką, kurie JAV užsidirba lėšų ir jas siunčia į Lietuvą giminėms ar atsivežta patys į Lietuvą grįždami. Dabartiniai imigrantai skundžiasi, kad, norėdami grįžti į Lietuvą, jie turi mokėti skirtingą tarp Lietuvoje mokėtinų ir jau sumokėtų užsienyje mokesčių. Jie pageidauja patrauklesnių mokesčių, kaip

damsi iš Sovietų Sąjungos, Lietuva veikė perdėm pragmatiškai ir tik savo vienos paskatų vedama. Nors dažnai nebuvo deklaruojama, bet faktiškai veikta vadovaujantis tuo pačiu šūkiu: „Už mūsų ir jūsų laisvę!“ Ši veikla tęsiasi, anot europarlamentaro, esama tam tikros misijos pojūčio, nors nėra jokio reikalo nuolat tai kartoti. Padėti buvusios „de facto“ žemyninėms Sovietų Sąjungos ar Rusijos kolonijoms. Lietuva ir turinti prisidėti įveikiant tą pokolonijinį ar posovietinį sindromą. Tą ji daro, ir visai nesvarbu, kas bus vadas. Gal Lenkija, kaip didesnė ir galingesnė valstybė, nuveiks daugiau – puiku. Būvę tame pačiame „tautų kalėjime“, turime jausti moralinę pareigą padėti išsivadujan-

čiaus tautoms. Lietuva prisidėjo ne kartą keičiant Europos žemėlapi, tačiau juk yra ne vien politiniai žemėlapiai. Yra civilizacijų, kultūrų, pagaliau santvarkų ribos. Dabar Europa pasiskirsto į demokratiškas santvarkų valstybes ir nedemokratiškas. Jei Ukraina, Rusija ir kitos šalys pasirinkt demokratinę vystymosi kelią, Lietuva sveiksins tokį pasirinkimą ir padės jam plėtotis. Štai kur esama tilto – principų, vertybių tilto.

Lietuva nepajėgi daryti pasauliui įtakos, kokią daro didžiausios valstybės, kad ir JAV, tačiau ji pajėgi veikti ta pačia kryptimi. Tai ir yra mūsų bendra euroatlantinės demokratijos sritis.

* Videoteletiltas – tai gyva vaizdinė posėdžio trans-

guvenimo sąlygas.

18. Atsižvelgti į mūsų politinę nuomonę, į mūsų pažiūras ir mūsų pageidavimus, sudarant galimybę mums dalyvauti valstybės politikos formavime ir tolesnių nacionalinių vertybių plėtojime.

19. Nuosirdaus, šilto bendradarbiavimo su tauta.

Žinoma, pageidavimų yra gan daug, bet reikia nuo ko nors pradėti. Dėkoju už suteiktą progą pristatyti mūsų organizacijų ir atskirų narių suformuluotus pageidavimus bei nuomonę. Šis pranešimas yra teiktas ne kaip kritika, bet kaip nuosirdaus pageidavimas artimesnių, prasmingesnių bei derlingesnių ryšių su tėvyne.

Paskaita, skaityta XIII Mokslo ir kūrybos simpoziume, 2005 m. liepos mėn. Vilniuje.

licija vykusį pirmą kartą istorijoje tarpe JAV Kongreso rūmų Washington, DC, ir Lietuvos Respublikos Seimo rūmų Vilniuje. Teletransliacijos techninių reikalų vedėjas ir tvarkytojas iš JAV pusės Andrius Anuzis, parlamentaras McCotter štabo vadovas, ir iš Lietuvos pusės Švietimo ir mokslo ministerijos valstybės sekretorius dr. Dainius Artmėgasis bendraujant su Lietuvos Respublikos Seimo vadovybe. (pakeisti: teksto pavadinimas, prierašas ir straipsnio įvadas – dr. S. Backaitis)

(bus daugiau)

Straipsnis iš „Mokslo Lietuva“, 2005 m. liepos mėn., paruoštas redaktoriaus Gedimino Zemlicko (su leidimu).